

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03216

DI ERSHTE NAKHT IN GETO

Abraham Sutzkever

Permanent preservation of this book was made possible

by Reva Koblenz Swartz

in honor of

her parents, Fanny G. & Abraham I. Koblenz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַבְרָהָם סוּצְקֵוּווער
די ערשטע נאַכט אין געטאָ

צייכענונגען שמואל בק

Yiddish Public Library, New York

פֿאַרלאַג די גאַלדענע קייט * תל-אַבֿיבֿ 1979

אַבֿרהם סוצקעווער • די ערשטע נאַכט אין געטאָ •
לידער, לידוואַריאַנטן, פֿראַגמענטן, געשריבן אין די
חורבן־יאָרן 1941—1944 • צייכענונגען שמואל בק

ABRAHAM SUTZKEVER

DI ERSHTE NAKHT IN GHETTO POEMS 1941--1944

Drawings by SAMUEL BAK

Published by DI GOLDENE KEYT Printed in Israel 1979
אַרויסגעגעבן מיט דער הילף פֿון קרן תל־אביב לספרות ולאמנות

★

דער יונגער קאַפּ פֿון מיין געיִאָגטער שוועסטער
איז געקומען רוען אין מיין אַרעם.

קנויליקע גופים
אין זיידענע שלאַנגען
גליַען שוין אויס
אויף מזבחות
פֿון פֿעלדער.

בעט זיך מיין שוועסטער:
לייען מיר, לייען,
ס'איז קיין מאָל ניט שפעט צו דערפֿרייען
מיין ליבשאַפֿט.

האַב איך געלייענט.

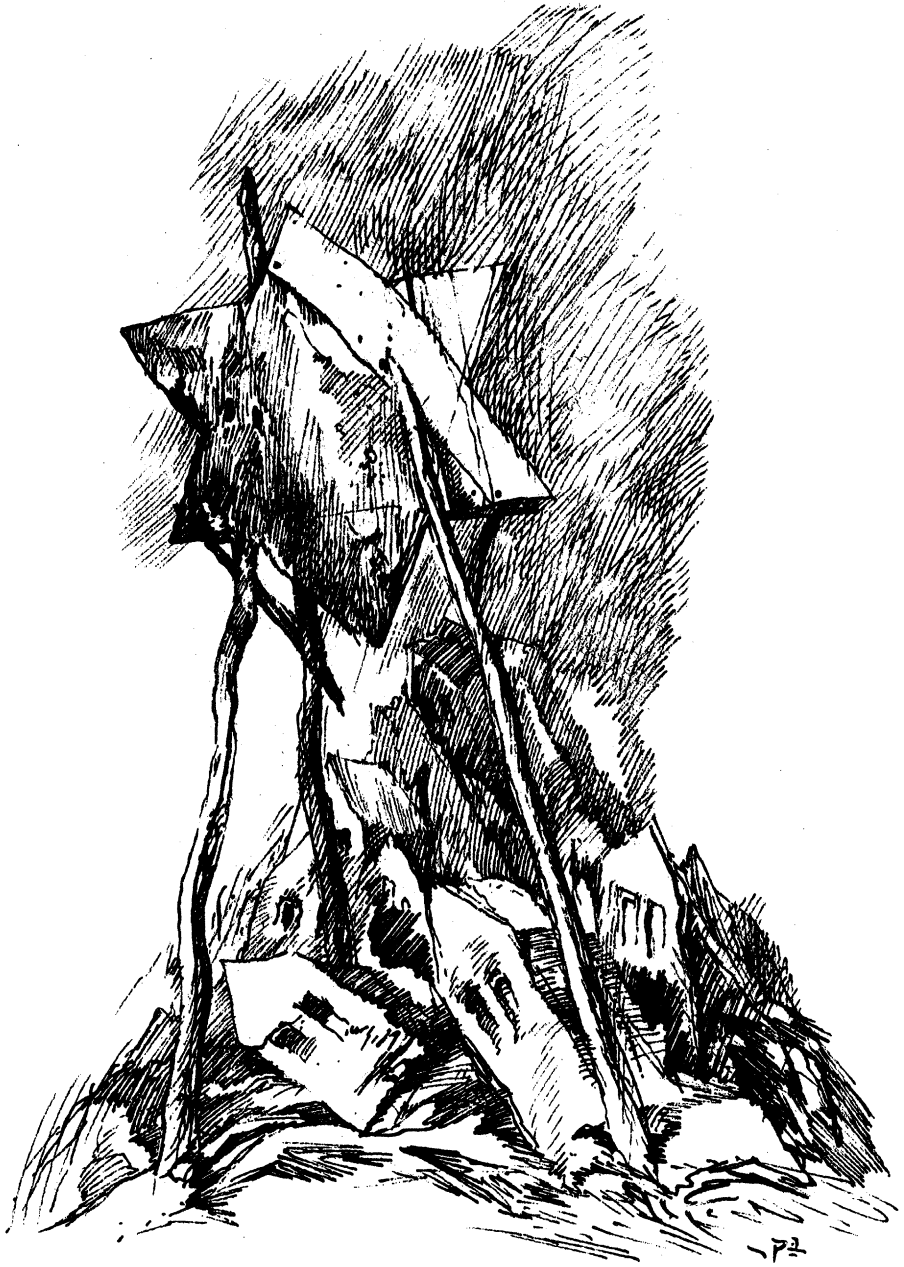
1941

★

די מאַס פֿון טאָג איז ענג און קליין
פֿאַר דיין געזאַנג, פֿאַר דיין געוויין.
דעריבער
גיסט זיך שוין די פֿולע מאַס אַריבער
און ס'הוידעט זיך אַ חלף קעגן איבער
אויפֿן שוואַרצן שלייפֿשטיין פֿון דער נאַכט.

און לאַנג דער חלף, אַן אַ סוף
און דו — אַ ניט־דערקוילעט עוף.

1941

דער צירק

זאָג מיר, ברודער מינער, זאָג,
וואָס איז ער, וואָס באַטייט ער, אונדזער הינטישער געראַנגל?
דאָס האַרץ איז דול.
אַנטלאָפֿן זענען אַלע שיינע ווערטער,
גלייך בינען פֿון אַ בינשטאַק אַ באַגאַרטלער מיט רויך.
נאָר ערגעץ אין אַ הינטערגעסל פֿון באַוווסטזיין שלאַגט נאָך
אַ צוקנדיקער פּיצל נערוו געראַטעוועט פֿון חורבן,
אַ לעצטער קרעכץ וואָס ווידערשפעניקט יענע בלינדע שטילקייט
וואָס ווערט פֿאַרחתמעט מיט אַ הויפֿן ערד.

ווער זענען מיר?
וואָס איז דער זין פֿון אַלע אונדזערע ליידן?
אויב נאָר צו זיין קרבנות פֿאַר אַ בלוטדאַרשטיקן האַר,
דענצמאַל זאָלן אַנשטאַט אונדז געבוירן ווערן זשאַבעס!
די צונג איז אויפֿגעבלאַטערט פֿון דער זשאַווערדיקער טרייסט,
אַז וואָלף און לאַם וועט הויערן צוזאַמען.
און ווי עס ירשנט ענלעכקייט דאָס קינד פֿון טאַטע־מאַמע —
ירשען מיר די ענלעכקייט פֿון דורותדיקער פּלאַג,
פֿון זיין פֿאַרקנעכטע קעלנערס ביי דער וועלטס געגרייטן טיש
און הינטיש דאַנקען פֿאַר דער צוגעוואַרפֿענער מטבע.
דאָס איז די קייט די גאַלדענע וואָס בינדט צוויי טויזנט יאָר,
די טרערן־קייט אויף אונדזערע נשמות.

אַט נעכטן, דאַכט זיך, האָבן פֿאַרמען זייער מאַס פֿאַרלוירן
און תּהומען האָבן אויסגעגלייכט די הויקערדיקע קערק
פֿאַרדעקנדיק די ניט-באַרוטע שאַרבנס פֿון די דורות
מיט האַפֿונג —

און מיר זענען גרייט געווען
די בליענדיקע ווונדן אַנצונעמען פֿאַר מעדאַלן
און שטאַלצעווען מיט זיי אין פֿריילעך-געציקן פֿאַראַד:
— האַהאַ, מיר האָבן אויך אַ חלק אין דעם חלום-זאַקרויב,
מיר צאָלן אויכעט צינדז מיט אונדזער בלוט די רעוואָלוציעס!
מיר, מיר.

נאָר אויך דער לייב דערזעט ניט די באַצווייגטע גרוב
וואָס לויפֿרט אויפֿן גאַנג פֿון זיינע לאַפּעס.

און היינט — — ערבֿ נאַכט, אין אַן עיגול,
אַרום שייטערס געקופּערטע פֿליגל,
אונטער בייטשן פֿון שטאַלענע וועכטער,
אויף דעם נעכטיקן חבֿרס געלעכטער,
און נאַקעט, מיט פֿליצעס צעשניטן,
טאַנצן מיר: איך אין דער מיטן.
און מיט די אייגענע הענט מיר באַדאַרפֿן
רייסן דעם זילבערנעם פֿאַרמעט און וואַרפֿן
אין שייטער אַרײַן, ווי די אייגענע גלידער,
זינגענדיק פֿריילעכע רוסישע לידער.
און זע! צווישן שווערדן און שיידן
טראַגט זיך דער קול פֿון גן-עדן,
פֿלאַטערן אותיות פֿון בבֿל
און בלייבן אויף נאַכטיקן טאָול.
און ווייטער, אויף קנוילן אויף הויכע,
רייסט זיך אַרויף דער אַנכי
פֿון גיריק פֿאַרשלונגענעם פֿאַרמעט
און גאַרניט —
אויך ער איז דערווייטערט.

*

דריי זיך, דריי זיך קאַראַהאַד,
האַסט נאָך אַ געפֿיל — פֿאַרברען אים.
אויב ס'איז דאָ אַ באַד אין גיהנום
זעט דאָרט אויס אַזוי די באַד.

און דער לאַמער אָן אַ שטעקן
און דער רבֿ — דער בלינדער גרייז,
אַלע האַפקען אין אַ קרייז
פֿאַר דער פֿרייד פֿון אַלע עקן.

שטייט אַ פּויערטע און קוועלט:
אַט אַ צירק, ווי גאַט איז איינער!
מאַכט איר שכן: צאַלט זיי שטיינער,
ווייל אין צירק דאַרף קאַסטן געלט.

און אַ נפֿקא ווייזט דער צווייטער
אויף דער נאַקעטקייט: דו זעסט?
פֿאַלן שטיינער. ס'פֿייער פֿרעסט.
קריכט אַ שייגעץ אויף אַ לייטער.

פֿאַלן שטיינער. פֿאַלט דער רבֿ
קושנדיק אין אַש די פֿונקען.
און זיין שמע ווערט אויך פֿאַרזונקען
אין דער קאַלטקייט פֿון אַיז-סוף.

*

און איך וואָס בין געווען דער לץ אין שענדלעכן ספעקטאַקל
האַב ניט געהאַט קיין מוטוויל צו אַרויסשטאַמלען אַ קללה
און ניט צו מאַל דעם פּוּח זיך אַ וואָרף צו טאַן אין טויט,
ווי מיינע ברידער אין דער צייט פֿון אַדריאַן דעם רוימער,
בשעת דער גלויבן האָט דערשטיקט אין קערפּער די יסורים
(כאַטש אַלץ איינס איז דורכגעסמט מיט קוילנגלי מיין האַרץ
און די אויגן פֿון מיין גייסט מיט רויך אַדורכגעשטאַכן).
נאָר מערער נאָך: איך האָב געקניט אַ נאַקעטער פֿאַר דעם
וואָס האָט געשענדט מיין טאַטן אין זיין קבֿר
און מיט טרערן ווי מיט שוואַרצע פֿאַקן
געבעטן גנאָד.

פֿאַרשאַלטענער! וווּ איז דיין אַלטע שילד
וואָס האָט צעבויגן פֿעלקערלעכע שפיזן?
דערגרייכט דיר ניט קיין פֿאַרב פֿון יענעם בילד,
האַט קיין מאַל זיך דיין אַפּשטאַם ניט באַוויזן?

איז דאָס דיין שטראַף צו זשיפען האַלב געטייט
און פֿרעסן גסיסה־כאַרכל פֿון די ברידער.
ווייל דו האָסט ניט פֿאַרדינט די לעצטע פֿרייד
פֿון ווערן אויס — דאָס מיינט: פֿון ווערן ווידער.

געשריבן אין א באַהעלטעניש, אַנהייב יולי 1941

די ערשטע נאכט אין געטא

„די ערשטע נאכט אין געטא איז די ערשטע נאכט אין קבר, דערנאך געוויינט מען זיך שוין צו“ — דאס טרייסט אזוי מיין שכן די גרינע גליווערדיקע גופים, אויסגעשפרייט אויף דר'ערד.

צי קאנען אויך פֿארזונקען ווערן שיפֿן אין יבשה ? איך פֿיל: סע זינקען שיפֿן אונטער מיר און בלויז די זעגלען, צעפֿליקטע און צעטראַטענע, זיי וואַלגערן זיך אויבן: די גרינע גליווערדיקע גופים, אויסגעשפרייט אויף דר'ערד.

ס'איז ביון האַלדז — —

עס הענגט איבער מיין קאפּ אַ לאַנגע רינע מיט זומער־פֿעדעם צוגעשפונען צו אַ חורבֿה. קיינער באַוווינט ניט אירע קאַמערן. בלויז ברומענדיקע ציגל, אַרויסגעריסענע מיט שטיקער פֿלייש פֿון אירע ווענט.

אַריינשפּילן אין רינע פֿלעגט אַן אַנדער צייט אַ רעגן, אַ לינדער, ווייכער, בענטשנדיקער. מאַמעס פֿלעגן אונטן אַנידערשטעלן עמערס פֿאַר דער זיסער וואַלקנמילך צו צוואַגן טעכטער, גלאַנצן זאַלן מזלדיק די צעפּ. אַצינד — ניטאָ די מאַמעס, ניט די טעכטער, ניט קיין רעגן, בלויז ציגל אין אַ חורבֿה. בלויז די ברומענדיקע ציגל, אַרויסגעריסענע מיט שטיקער פֿלייש פֿון אירע ווענט.

ס'איז נאכט. עס רינט א שווארצער סם. איך בין א האלאוועשקע,
פֿאַראַטן פֿונעם לעצטן פֿונק און תהומיק אויסגעלאָשן.
א שוועסטער איז מיר בלויז די חורבֿה. און דער פֿיכטער ווינט,
אַ-אַטעם צוגעפֿאַלן צו מיין מויל מיט מילדן חסד,
באגלייט מיין גייסט, וואָס טיילט זיך אויס פֿון שמאַטיקן געביין,
ווי ס'טיילט זיך אויס דאָס פֿלאַטערל פֿון וואָרעם. און די רינע
הענגט אַלץ איבער מיין קאַפּ אַן אויפֿגעהויבענע אין חלל
און ס'רינט דורך איר דער שוואַרצער סם אַ טראַפּן נאָך אַ טראַפּן.

און פֿלוצעם — יעדער טראַפּן ווערט אַן אויג. איך בין אין גאַנצן
אַדורכגעאויגט מיט ליכט. אַ נעץ פֿון ליכט ביים שעפּן ליכט.
און איבער מיר די רינע צו דער חורבֿה צוגעשפּונען,
אַ טעלעסקאָפּ. איך שוויים אַריין אין זיין געשליף און בליקן
פֿאַראייניקן זיך ליכטיקע. אַט זענען זיי, ווי נעכטן,
די היימישע, די לעבעדיקע שטערן פֿון מיין שטאַט.
און צווישן זיי — אויך יענער נאַכהבֿדהדיקער שטערן
וואָס מאַמעליפּן האָבן אים אַרײַפֿגעווינטשן: גוט-וואַך.

און ס'ווערט מיר גוט. ניטאָ ווער ס'זאל פֿאַרטונקלען אים, צעשטערן,
און לעבן מוז איך, ווייל עס לעבט מיין מאַמעס גוטער שטערן.

1941, 1971

פֿון דער פּאָעמע דרייַ רויזן

א

צעשערבלטער זונפֿאַרגאַנג — וואַרעמער האַגל,
די צייט אויף מיין צונג האָט פֿאַרלוירן דעם זינען.
לויף איך און פֿאַל ווי אַ שטיין
אין אַן אָפּגרונט
און פֿאַלנדיק וויל איך אַן אויסלייז געפֿינען.

און פֿאַלנדיק דאַוון איך צו דער פֿאַרגעסונג
פֿאַרליאַפען זי זאַל מיין זכרון מיט אַלים.
ביז וואַנען איך ליג אויפֿן דעק פֿון אַן אָפּגרונט,
אויף צערטלעכע
ראַז-ווייכע שלענג
פֿון אַ חלום.

און דאַכט זיך די שלענג זייגן-אויס מיין זכרון,
פֿאַרלעשן די ריחות,
פֿאַרטונקלען די פֿאַרבן
און פֿינצטערניש-מעסער שניידט-אויף אַזאַ אַדער
דורך וואַנען די צייט
ריזלט-אויס פֿון מיין שאַרבן,
דאָך קאָן זיך מיין רעיון
פֿון זיך ניט באַפֿרייען:
אונטערן אַש פֿון געוועזענעם לעבן
(דאָרט גליען די שפּליטערס
פֿון געטלעכזן פֿורעם)
אַנטפלעקט זיך מיין מאַמע
אין קווייטן-פֿאַטשילע
און אויגן: צוויי בענטשליכט אין שטורעם.

ב

דו האַסט זיך באַהאַלטן, באַהאַלטן, באַהאַלטן,
א וואַנט האַט געפלאַצט און פֿאַרשלונגען אין שפּאַלטן
בעת ווערעמדיק האַבן דיין אַטעם געזוכט
סמאלס געשטאַלטן.

געזוכט — ניט געפֿונען, זיך אַפּגעשאַרט שיכור,
און פּלוצעם: ווער ברעכט עס די ווענטיקע שטיקער?
א ייד... מגן־דוד... צי ביסטו עס, קינד,
אַפֿשר גאַר דער באַגליקער?

א טעות, אַ טעות, דער ייד האַט פֿאַרראַטן,
ער שלעפט פֿאַר די האַר און דער שלעפּ איז געראַטן.
און די האַר ווערן ווייס, אין אַן אויגנבליק ווייס,
מיט שנייען באַשאַטן.

ג

א וואַגשאַל ניט צו באַרירן
וויגט זיך אַהיין־אַהער:
פֿון איין זייט אַ וועלט אין קאַפּויער
און איך געקרייצט אויף אַ טויער,
אויף צווייטער — אַ קליינע טרער.

די וועלט באַווערעמט מיט מענטשן,
האַט ניט פֿון מענטש קיין באַגריף.
נאָר די טרער וואָס לאַזט זיך ניט טיילן
קען וועגן טויט דערציילן
און וועגט אַראַפּ אין דער טיף.

ווער לויפֿט עס דורך דער טויטער שטאָט מיט אויפֿגעפֿאַכטע פֿליגל,
ווי אַן עוף מיט חלף־שניט אין האַלדז,
אַרויסגעריסן
פֿונעם קוילערס איינגעפֿלעקטע הענט ?
מיט שוואַרצע רויכן
וויקלט אים די נאַכט,
ניט צו דערקענען.
אַבער ס'האַרץ מיניס,
וואָס פֿאַרלויפֿט געשעונגען
און פֿילט דאָס ניט־דערפֿילטע,
קלאַפט אין ריטעם פֿון איענעמס לאַף
און וואָס אַ רגע
לויפֿט עס גיכער, גיכער
שוין באַפֿרייט פֿון אַלע מאַסן.
פֿינף מאַל,
צען מאַל,
הונדערט מאַל
אַזוי דער גיך ווי יענער,
ביזקל עס דערפֿלאַטערט צו די טויערן פֿון געטאָ
ווי ס'הענגט אַ שילד מיט רייסנדיקע אותיות :
אַכטונג !
פעסט.
פֿאַר ניט־יידן פֿאַרבאַטן.
און דאַרטן כאַפט עס דעם געשטאַלט ביים קאַלנער
ווי אַ גנבֿ
און פֿאַרן ליכט פֿון אויסגעזעצטע שויבן־ווייסלעך
זעט עס :

א מענטש די גרייס א פֿינגערהוט,
און גרעסער ווי איעדער.
אָן בגדים.
ווינטיש נאָקעט.
זיין הויט פֿון בלוען כוואַליעדיקן גלאַז
איז דורכזיכטיק
און זי אַנטפלעקט, אַ שרעק אַזוינס צו גלייבן,
אַל דאָס אינעווייניקסטע, פֿאַרשטעלטע :
אַ מחנה חושים אַנגעטאַן אין קייטן
ווי פֿאַרברעכערס
און איבער זיי אַ פּורפלנע נאַגניקע.
און יעדער חוש באַזונדער
בייסט ביים אַנדערן דעם גאַרגל : .
— דו ביסט שולדיק, דו.
און שרייט אויף ייִדיש...

דאָס רעכטע אויג איז גאַלדיק-בלוי,
אַ דענקמאַל נאָך אַ קינדהייט
אינעם קבֿר פֿון אַ דימענט.
און ס'לינקע, שוין אַן אַלץ געזענס,
אַן אויסגעבליצטער וואַלקן,
און אויפֿן וואַלקן בעלמעט זיך
אַ געלער מגן-דוד.

ה

צי ווייל עס וויל מיין גולם־קאָפּ אַדורכהאַקן די ערד,
צי ווייל עס בענקען מיניע פּיאַטעס צו דערזען די שטערן,
מיך ציט אַ פּלי צו טאַן פֿון דאָך מיט שאַרפֿקייט פֿון אַ שווערד
און אויס נקמה זיך אליין צעשטערן.

ו

ניין, ס'איז דיין ריידן צו גנעדיק, צו מאַמיש,
טרייסט וועט ניט היילן ווען זינד איז צו טמא.
בין איך צו שוואַך צו דערשטעכן דיין מערדער —
נעמען אין זיך מוז איך דעמאַלט נקמה.

באַצאַלונג מוז קומען. און איך, דיין געבוירנס,
מוז ווערן אויף אייגענעם גורל דער דיין.
ווי אַ צעבראַכענער ביין פֿון זיין ווייטיק
וויל זיך מיין גייסט פֿון דער תּפֿיסה באַפֿרייען.

און אַפֿשר איז אַפּגרונטיק־פֿאַלש דער אַ חשבון
און דאָס איז די שטראַף: זיך צו פּיניקן ווייטער?
און אַפֿשר דערפֿאַר איז געבליבן דיין ליבשאַפֿט
און לאַזט מיך ניט ווערן אַן אייביק באַפֿרייטער?

ז

איך עפֿן אַ פֿענצטער אַ פֿראַסט זאַל אַרײַן,
לִבְנָה זאַל אויפֿהענגען מיך אויף איר שיין.
אַלץ וואַרעמער ווערט מיין געבליט ווען איך פֿירר,
אַלץ ווייטער פֿון שטוב און אַלץ נענטער צו דיר.

ח

ווייל דו ביסט דעם טיך שוין אריבערגעשוואמען
ביסטו שוין פֿריי
און דיין לעבנס-קאליר
אָוועק מיט די כוואַליעס.

אויף יענער זייט ברעג
איז ניטאָ קיין זכרון.
געדענקסט ניט אַפֿילו
ווי קומסטו אַהין,
ווייל דעם טויט ס'טו געלאָזן
אויף דער זייט.

און אויף דער זייט בין איך
מיט דיין גסיסה אין מוח,
וואָס זעטיקט מיך, נערט,
ווי ביים אָנהייב דיין מילך,
נאָר באַרירן דיך קאָן איך ניט, מאַמע.

ווייל דו ביסט אַ נעפל
געשפונען פֿון טרערן
און איך — אַזאַ קנויל
צעשניטענע ווערטער
(ווי איין וואָרט: נקמה
האַלט נאָך אין זשיפען)
און כ'וואָרט אַז דער טיך
זאָל אַ שטראָם טאָן, אַ ריס טאָן
אונטער די טריט
און מיין לעבנס-קאליר
זאָל אַניאָגן דינינעם.

ט

כיזועל נעמען א רידל, אוועקגיין דרך זוכן,
צעאקערן פֿעלדער און דורכגראָבן קִבֿרים.
כיזועל פֿרעגן די גראָזן און דערנער פֿאַרוזכן
און פֿילן דיין שאַטן ביי מיר אויפֿן אָרעם.

און וועל איך ניט קענען אַהיין־צו דערלאַנגען,
כיזועל גראָבן אין ווערטער און רידלען אין קלאַנגען.
ביז וואַנען איך וועל ניט באַפֿרייען די רויון
פֿון טונקעלן לאַנד וווּ זיי זענען פֿאַרגאַנגען.

ווילנער געטאָ, אַקטאָבער 1942

★

שטאַרקער פֿאַר נקמה אין די מערדערס פֿון דיין מאַמען
זאַל זיין דיין ליבשאַפֿט צו דיין מאַמעס האַרץ,
וועמעס קערנער טראַגן זיך ווי פֿרילינגדיקע ריחות
און וועלן ביי דיין מידבר־שוועל,
פֿון ביינערדיקע זאַמדן,
אַרויסבלִיען פֿאַר דיר אין שעה פֿון ביטערקייט
אַ גלויבן!

ווילנער געטאָ ניינטן אפריל 1943

P2

א שווערד מיט פֿליגל

דו האָסט צו מיר אַראָפּגעשיקט אין וואָר און אויך אין חלום
דעם האָר פֿון לידן און געזאָגט: באַצאַל אים!
נאַר איך האָב אויסגערופֿן ווי סע פּאַסט:
— געבענטשטער גאַסט!

און כ'האַב אַנטבלויזט מיין לייב און מיינע אינגעפֿליישטע ווערטער:
— פֿאַרשטיל דיין תּאוּוה, איך בין דיין באַשערטער!
אין אָפֿענעם, אין גלידערדיקן שיכט
פֿאַרוויי דיין ליכט.

און בין איך פֿול, ווי קליין די פּיין אַנטקעגן גרויסן פֿילן!
אַנשטאַט יסורים — געטלעכע באַצילן.
זיי ברענען אויס די שוואַכקייט און סע ווערט
מיין גוף אַ שווערד.

אַצינד אין ראַנגלעניש מיט וועלט בין איך אַ שווערד מיט פֿליגל.
דיין פנים קוואַלט אין שווערדיקן געשפיגל.
דאָס האָט דער האָר פֿון לידן מיר באַשאַפֿט
די גרויסע קראַפֿט...

וילנער געטא, צוואַנציקסטן מיי 1943

★

קלינג אין די גלעקער פֿון טויבן געוויסן
דו וועכטער גערעכטער פֿון טורעם.
זאל יעדער איצט ווערן אַ פֿעסטונג און שליסן
אַ בונד קעגן אייזערנעם שטורעם.

ווי קוילן צעבלאָז די פֿאַרשטיקטע געמיטער
אַפֿילו ווען ס'גליט ניט קיין האַפֿן.
סע זאל אין די פֿינגער ניט געבן קיין ציטער
דער הייליקער ייִדישער וואַפֿן.

ווילנער געטאָ, פֿערצנטן יולי 1943

★

מיין יעדער אַטעם איז פֿאַר מיר אַ קללה,
אַ ליאַדע רגע ווער איך מערער יתום.
און איך אליין די יתומקייט פֿאַרשאַף
מיט פֿינגער וואָס איך שוידער זיי צו אַנזען
אַפֿילו אין די נעכט.

אַנסטן האָט אויף געטאָדיקן ברוק אַדורכגעקלימפערט
אַ וואָגן שיר, נאָך וואַרעמע פֿון אַקערשטיקע פֿיס,
אַ שוידערלעך געשאַנק פֿון די פֿאַרטיליקערס...
און כִּ'האַב
דערקענט צעווישן זיי דער מאַמעס אַ צעקרימטן שוך
מיט בלוט-באַפֿלעקטע ליפֿן אויפֿן אויפֿגעפראַלטן מויל.

— מאַמע, בין איך נאָכגעלאָפֿן, מאַמע,
לאַז מיר זיין אַ קרבן פֿאַר דיין ליבשאַפֿט,
לאַז מיר פֿאַלן אויף די קני און קושן
די שטויבעלעך אַרום דיין הייליק-צאַפלענדיקן שוך
און אַנטאָן אים פֿאַר אַ של-ראַש
ביים אַנרופֿן דיין נאָמען!

נאַר דעמאַלט האָבן אַלע שיר, פֿאַרוועבט אין מיניע טרערן,
שוין אויסגעזען די זעלבע ווי דער מאַמעס.
און צוריק איז אָפּגעפֿאַלן מיין געשטרעקטע האַנט
ווי ביים וועלן אַנכאַפּן אַ חלום.

פֿון יענער שעה איז מיין געוויסן אַ צעקרימטער שוך.
און ווי אַ מאַל צו גאַט, אַזוי אַצינד מיין קראַנקע תּפֿילה
קלאַג איך אויס צו אים, און וואַרט
אויף נייערע יסורים.
און אויך מיין איצטיק ליד איז בלויז אַ וויען,
אַ פֿיבער וואָס איז אָפּגעריסן פֿונעם פֿרעמדן גוף.
קיין הערער איז ניטאָ.
איך בין אַליין.
אַליין מיט מיניע דרייסיק יאַר אין וועמעס גרוב סע פֿוילן
אַזוינס וואָס האָט אַ מאַל געהייסן
טאַטע.
מאַמע.
קינד.

ווילנער געטאָ, דרייסיקסטן יולי 1943

★

דער נביא ברענט אויף א מזבח,
ארום דעם נביא קרייזט א קראָ.
געזאלבט מיט זיינע פֿונקען גיי איך
אנטקעגן שפיגל פֿון מיין שעה:

די קראָ פֿאָרוואַרפֿט אָרום די פֿלאַמען
א שוואַרצע רויכערדיקע שטריק
און דרייט אַלץ נענטער זיך צוזאַמען
אָרום דעם נביאס לעצטן בליק.

די קראָ אַליין שוין ברענט ווי צונטער,
זי וויגט אין פֿלאַם זיך פֿול מיט גליק,
ווי אויף אַ צווייג, און פֿליט אַרונטער
און פיקט אַרויס דעם נביאס בליק.

און ס'טראַגט אין שנאָבל איצט די קראָ שוין
די זעונג זיינע און זיין ליכט
צו מיר, צו מיר. ביז האַלב פֿאַרלאָשן
איך זע די זעונג אומגעריכט.

ס'איז ניט קיין חלום פֿון אַ דיכטער,
דער נביא טרייסט, איך טרייסט ווי ער
און זע די וועלט דורך זיבן ליכטער
געשפיגלט אין דעם נביאס טרער.

ווילנער געטא, 1943

א

מע האָט אונדז געפֿאַנגען, מיר זענען געגאַנגען
דורך געסלעך באַהאַנגען
מיט הינטיש געלעכטער.
מיר האָבן געשפּאַנט אויפֿן ברוק זאַלבע דריט.
און הינטער די מידע געצווונגענע טריט —
דריי שאַטנס,
דריי אייזערנע וועכטער.

ב

מיר זענען געגאַנגען. מיר גייען נאָך איצטער.
אַ קאַרשנבוים ווינקט אונדז אַרויס דורך אַ פּלאַנקען
און שטרעקט זיינע פירות
און קילט די געדאַנקען.
אַ וואַלקנדל בייט זיין געשטאַלט
ווי דער גורל:
דאָ איז ער גאַט
און דאָ איז ער תּליון.
און אַט קומט אַנטקעגן אַ מחנה ציגיינער:
קעפעלעך שרעק
איז צעריסענע בוידן
קוקן אונדז אָן ווי אַמאָליקע ברידער
געוויקלט אין הויט פֿון דעם זעלביקן מיזרח.
און ס'ליגן אויף זייערע שמאַכטיקע ליפּן
די פֿריילעכע לידער
פֿאַרגעלט און דערוואַרגן,
גלייך ווי זיי וואַלטן דערשפּירט אונדזער מאַרגן.

ג

פֿרעג ניט ווהיין?

יעדער אָטעם איז גליק, יעדער טראַט אַ געוויין.
און עס מיינט דאָך אויף זיכער דער פּורפּלנער קנוט,
אַז אַ שניט אויף דער באַק איז אַ תּפֿילה, איז גוט.

פֿרעג ניט פֿאַר וואָס?

ווייל ניט דו ביסט דער מעסטער, דו — בלויז די מאַס.
אין דיין אייגענעם לייב איז פֿאַראַן אַזאַ מאַכט
דו זאָלסט קוואַלן מיט פיין ווי דער דרויסן מיט נאַכט.

1943

★

די ליפן מיינע — שטיינעריקע לוחות,
וון אלט געקריץ פֿון דורות ניט פֿאַרלירט זיך.
זיי נידערן אַנטקעגן וועלטס מלוכות,
נאָר אויסגעמעקט פֿון זיי איז דער לאַ תּרצח.

אַט באַלד וועט זון דערברענען אין די קריצן
און איר אין מיין פֿאַרטיידיקונג אין לעצטער
אַ שליידער וועל זיי טאָן און זיי צעשפּריצן
און בלייבן וועט מיין גורל אַ צעזעצטער.

1943

★

אין ביקס די לעצטע קויל, ביים זונפֿאָרגאַנג אין מויל,
ספּנה און פֿאַרראַט איז פעטליעדיק פֿאַרלאַפֿן.
מיין פֿערד אין שווייס און שוים, שפּרינגט איבער גרוב און צוים,
באַלעגערט איז דער וואַלד און ס'איז קיין שטעג ניט אָפֿן.

זיין האַלדז — אַ בלויער קוואַל מיט גאַלדרינג פֿון אַ שטראַל,
פֿאַרטרויט איז נאָך דעם טאָג און צאַפּלט אין מיין אַרעם.
פֿון מיזרח פֿלייצט די נאַכט, דער מערבֿ פֿאַלט אין שלאַכט,
פֿון צפֿון יאָגט אַ שפּיז און פֿרעמדגערויש פֿון דרום.

מיין פֿערד איז גרינג ווי רויך און פֿליגל האָט ער אויך,
ניט אַנדערש : איך אַליין בין אויבן זיינע פֿליגל.
אַהינטערן גאַלאַפּ זיין שאַטן ברעכט דעם קאַפּ,
ער יאָגט ניט אָן זיין האַר אין ברענענדיקן עיגול.

און אַט פֿאַר וואָס ער שניידט אַ נעפּלדיקע ווייט :
עס האָט אַ סאַלאַוויי פֿאַרפּישופֿט מיין געטרייען.
וואָהין אין וואַלדס געדריי אים ציט דער סאַלאַוויי ?
עס עפֿנט זיך אַ טאַל אונדז איינצושלינגען דרייען.

מיר שלינגען איין דעם טאַל. און פֿריידיק מיט אַ מאַל
באַגריסט מיך מיין אַטריאַד ביי דער לבֿנהס טויער.
ס'דערלאַנגט מיין פֿערד אַ פֿאַל מיט גאַלדרינג פֿון אַ שטראַל,
צום קלאַנג פֿון סאַלאַוויי באַוועגט זיך קוים זיין אויער.

נאַראַטשער וועלדער, 1944

אינה אַלט

- 3 דער יונגער קאַפּ פֿון מיין געיאָגטער שוועסטער
4 די מאָס פֿון טאָג איז ענג און קליין
6 דער צירק
10 די ערשטע נאַכט אין געטאָ
12 פֿון דער פּאַעמע דרייַ רויזן
20 שטאַרקער פֿאַר נקמה אין די מערדערס פֿון דיין מאַמען
22 אַ שווערד מיט פֿליגל
23 קלינג אין די גלעקער פֿון טויבן געוויסן
24 מיין יעדער אָטעם איז פֿאַר מיר אַ קללה
26 דער נבֿיא ברענט אויף אַ מזבח
27 מע האָט אונדז געפֿאַנגען, מיר זענען געגאַנגען
30 די ליפּן מיניע — שטיינעריקע לוחות
31 אין ביקס די לעצטע קויל, ביים זונפֿאַרגאַנג אין מויל